

SCHMELCZER-POHÁNKA Éva

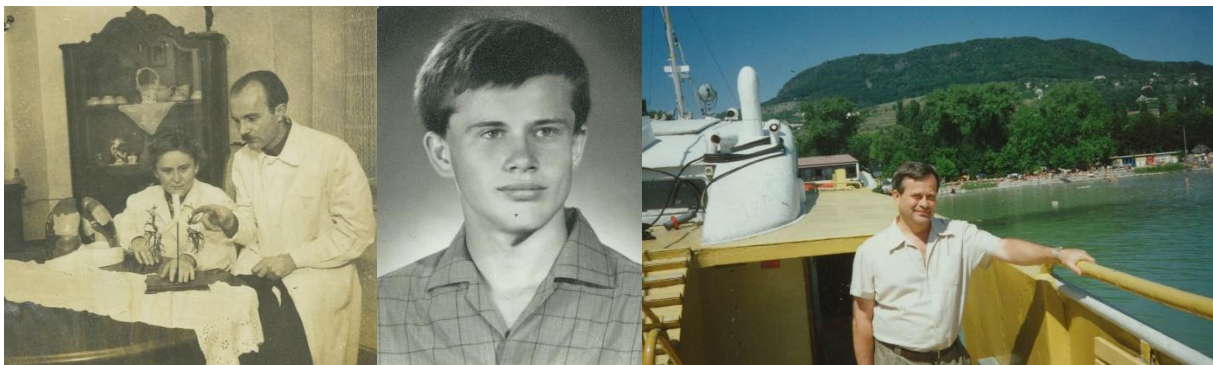
DOI: 10.15170/DIKE.2020.04.01.02

Osztályvezető, főkönyvtáros
PTE Egyetemi Könyvtár
Történeti Gyűjtemények

Riport Kajtár István jogászprofesszorral nyugdíjba vonulása alkalmából¹

Hol és hogyan telt a gyermekkor?

Nagykanizsára csak a megszületésem idejére mentünk körorvos nagyapámhoz, hogy a világra segítsen. Gyermekkorom meghatározó helye a Balaton és Lengyeltóti. Tüdőgyógyász szüleimmel és testvéremmel itt eleinte a kastélyból átalakított tüdőkórház területén laktunk több családdal együtt. A nagy park volt a közös játékok színtere. Itt végeztem az általános iskolai tanulmányaimat, majd Fonyódon érettségiztem 1970-ben. Gimnazista koromban a húgommal egy lengyeltóti család építéstörténetét dolgoztuk föl az 1760-as évektől a 20. század közepéig, Helikon aranyérmet nyertünk.

A szülők

Az ifjú

Balatoni hajóút

Családi példa motiválta a jogász-pálya választásában?

Felmenőim között sok az orvos. Engem nem igazán érdekelt a medicina. No meg amióta olvasni tudok, azóta történelemkönyveket bújok, de végül csak a gimnázium negyedik osztályában, szeptember–októberben dőlt el, hogy ide felvételizek a jogi karra. Ennek az a története, hogy a történelem szak az Eötvös Loránd Tudományegyetemen a német szakkal volt együtt, és én annyira nem voltam erős németből. Tartottam azonban attól, hogy elvisznek két évre katonának, ezért márciusban beadtam a jelentkezésemet Pécsre. A pályaválasztást nem a szüleim motiválták, de a tudomány iránti elkötelezettséget és a könyvek tiszteletét édesanyám plántálta belém. Anyai

¹ A riport, amely 2013. december 17-én készült, a *Per Aspera ad Astra* 2014/1. számában jelent meg a 161–169. oldalakon. A szerkesztők köszönik *Schmelczer-Pohánka Évának*, hogy hozzájárult a képekkel bővített riport újraközléséhez. A családi archívumban található képeket *Kajtár Istvánné* bocsátotta a *Díké* rendelkezésére.

nagyapám szakmailag ambiciózus igazgató–tanító volt, aki ABC-s könyvet írt (és saját költségén ki is adta), folyamatosan képezte magát, nagyon szerette a tanuló ifjúságot. A pedagógusvéna innen van. Remélem került belém nagymamáim konfliktusfeloldó humorérzékéből is. Apai nagyanyám autodidakta módon tanult meg négy nyelvet. Édesapám nővére az angolkisasszonyok rendjében volt apáca és latin–magyar tanár, a szeretetteljes tolerancia mintaképe. Édesapám nagyon művelt, zeneszerető ember volt. Művészi fényképeket is készített, a természet szeretetét tőle kaptam. Hosszú éveken keresztül szisztematikus időjárás-megfigyeléseket jegyzett fel. Motorcsónakkal járta a Balatont, oda kötődik gyermekkorom óta minden nyaram.

Az egyetemi évek alatt kollégista volt vagy albérletben lakott?

Egyetlen napot voltam csak kollégista életemben: bementem halászlét főzni a csoportomnak, és akkor ott aludtam, ott ragadtam éjfélkor. Nem voltam kollégista, olyan albérletben laktam, ahol volt házinéni is. Könyvgyűjtőként az volt a szerencsém, hogy a hölgy férje a két világháború között a MÁV-nál volt nemzetközi menetrend-egyeztető beosztásban. Az 1960-as években a néni már folyamatosan tüzelte el ezeket a térképeket és vasúti menetrendeket, és nekem akkor szabadrahlást engedélyezett. Egy-kettő még máig is megvan ezekből a könyvekből...

Milyen volt az egyetemi évfolyama, milyenek voltak a tanárai?

Nagyon jó évfolyam volt az enyém. Nagyon sokan futottak be szép jogászkarriert, az ismertebbek: *Kengyel Miklós*, *Kecskés László*, *Kiss György*, *Kerekgyártó István*, a *Havasi* ikrek.... Szóval kiváló volt a professzori és a hallgatói kar is. A közeg inspiráló volt számomra. Professzoraim széles látókörű, művelt jogászok voltak. *Csizmadia Andorról*, *Benedek Ferencről*, *Herczegh Gézáról* különös tisztelettel szólhatok. Az államjog diszciplínában *Bihari Ottó* akadémikus nemzetközi kitekintéssel elemezte a hatalom(!) és a közjog bonyolult összefüggéseit, *Ádám Antal* precízen adta le a hatályos államjogot, *Szamel Lajos*, nem tisztelve a tekintélyeket, az államigazgatási jog előadásait a praxis felvillantásával ismertette. A büntetőjogot mint dogmatikailag zárt rendszert jelenítette meg az előadásokon *Losonczy István*, *Földvári József*, *Erdősy Emil*. *Rudolf Lóránt* mesteri rendszerbe öntötte a polgári jogot, *Farkas József* polgári eljárási jog előadásai kiemelkedően elegánsak voltak, példákkal színesítve. *Vargha László* logikus struktúrában adta le a büntető eljárásjogot. *Szita János* docens volt a közvetlen elődöm a tanszéken. Neki köszönhetem a kiegyensúlyozott tanszéki légkört, ami kutatásaimat elősegítette másfél évtizeden át. Gyakorlatvezetőm volt jogtörténetből későbbi kollégám, *Óriné Fodor Márta*.

Ha a diákélet szépségeire – és a korszakból adódóan – az árnyoldalaira kellene visszaemlékeznie, milyen történetek jutnak az eszébe?

A 70 fős évfolyamon 5 csoport volt. Nagyon színes diákéletet éltünk. Hát, egyszer volt egy összeütközésünk a hatósággal. Ugyanis 1972. március 15-ét nem a hivatalos ünnepen akartuk megülni, hanem 14-én, magunk, csak úgy a magunk szája íze szerint. Először bele is egyezett a rendőrség illetéke, de aztán kiderült, hogy Budapesten is ugyanezt csinálták. Na, akkor erre

felkapták a fejüket, hogy összefüggés lehet a kettő között. Így a fél évfolyam bent volt a rendőrségen. Pontosan tudtak mindent, mert valószínűleg provokátor szervezte az egészet: tudták, ki volt benne, ki nem. Amikor betiltották a fáklyás és gyertyás felvonulást a 48-as térre, akkor egyedül a lektorátus vezetője, a mindenki által kedvelt és tisztelt *Szűcs Stefánia*, *Stefi* néni volt, aki elment tüntetni. És hát elképzeltük, hogy majd beviszik a „meseautóban”. Másnap *Szotáczy Mihály* professzor tartott előadást. Azt mondta nekünk: „*Maguk az egész életükben nem fognak annyit tenni a hazáért, mint amennyit mi megcsináltunk.*” Ez azért kicsit bántott... Aztán április 4-én, meg május 1-jén sem akartunk kimenni, ünnepelni, felvonulni, csak a 48-as téren sétálgattunk. Közben pedig április 3-án az egyetemi ünnepséget hét vagy nyolc emberrel tudták megtartani. Akkor ezen a hivatalos szervek fölháborodtak, és katalógust olvastak a május 1-jei felvonulás alkalmával. Ezt én azért zokon vettem.

Jellemzőek voltak akkor az egyetemen a politikai alapú kirúgások?

Akkor már nem. Egyszer – már később, amikor tanársegéd voltam – ugyan előfordult, hogy berúgott néhány hallgató, és obszcén, szovjetellenes kijelentéseket vettek föl videóra. A főszereplőt „csak” egy évre tanácsolták el az egyetemi tanulmányoktól.

Valamilyen emlékezetes vizsgája volt-e egyetemistaként?

Vargha László professzornál az volt a nagy sztorim, hogy elaludt a vizsgám alatt. Már vagy 15 perce szundított, amikor egyszer csak fölhorkant: „*Ez a hallgató nem mondott semmit!*” Akkor *Flóri* [ti. *Tremmel Flórián* professor emeritus, PTE ÁJK Büntetés Eljárásjogi Tanszék] mentett meg, mondván, hogy már elmondtam a tételt. Hát az ilyenekért egész sokáig hálás szoktam lenni... *Herczegh Géza* a nemzetközi jog vizsgán megkérdezte, hogy „*Na mivel foglalkozik mostanában a Kolléga Úr?*” Ez a vizsga a szó eredeti jelentése értelmében kollokvium volt.

Az órákon kívüli élet mindig nagyon izgalmas. Melyek voltak azok az ominózus helyek, ahol órák után találkozott a társaság?

Jártunk a Mokka nevezetű „intézménybe”, az egyetemmel szemben a Rákóczi úti presszóba. Itt volt nekünk a „Juno Tanszék”, ami voltaképpen egy kocsmá volt a 48-as tér sarkán. Már eldózerolták. Az egyik hallgató el is tett egy emléktéglát a bontáskor.

A latin nyelv oktatása akkor is a tanmenet része volt?

Apropó Juno? De komolyra fordítva, egy évig tartott, a római jogi forrásszövegek fordítása és értelmezése volt az alapja. A már emlegetett *Stefi* néni tartotta. A második félévben fakultatív volt a latin, csak hárman jártunk *Havasi Dezsővel* és *Jánossal*. Az óra úgy nézett ki, hogy fél órát beszélünk az egyetemi ügyeinkről, arról, hogy mit tapasztalunk, és hogy *Stefi* néni mit tanácsol. Majd egy órát latinoztunk. Ő meghatározó egyéniség volt, aki többünkre nagy hatással volt.

Soba nem akart gyakorló jogász, ügyvéd vagy bíró lenni, vagy már az elejétől tudta, hogy a kutatással foglalkozna inkább?

A tanszék munkatársai 1996-ban: Korsós né Delacasse Krisztina, Herger Csabáné, Kajtár István, Vass Zoltán né, Béli Gábor

Én el akartam menni gyakorló jogásznak. Ráadásul lett volna egy ösztöndíjam egy ügyvédi munkaközösségben, ami akkortájt elég ritka volt. De hát végül nem azt választottam. Amikor idehívtak a tanszékre, itt lettem kvázi demonstrátor. Mindig bent csücsültem a tanszéken. Ha másképp alakul, akkor biztos, hogy ügyvéd lettem volna, mert a bírói pálya nem nagyon izgatót.

Oktatóként az egyetemen eleinte nem volt furcsa, hogy már nem a diákok oldalán kell fellépnie?

Én elég sokáig, legalább 10 évig tegeződtem a hallgatókkal. Ahogy emlékszem, végül *Delacasse Kriszti* [ti. *Korsós né Delacasse Krisztina*] évfolyama volt az utolsó előtti, aztán tértem át a magázódásra. Néhány évfolyamból a lakásunkra is feljöttek. Ettünk Malakov-tortát, megemlékezve az orosz Malakov-erődről, ami vizsgaanyag volt. Elég humánusnak tartom magamat, de szankciókat alkalmaztam: akkor is kivettem azt, aki vastagon nem tudta az anyagot, ha esetleg sírva fakadt.

Gondolom oktatói múltjában is maradtak fenn történetek a hallgatókkal kapcsolatban...

A hallgatók személyiségét tiszteletben tartom, természetesen függetlenül a vizsgán nyújtott teljesítménytől. Beszélgetés közben ez is szóba került, amikor is fölszólt egy hölgy: „– *Bezzeg, nekem be tetszett szólni!* – *Hogyan? – Kiment a vizsgáról, hogy ezt én nem hallgatom tovább!* – *Akkor elégtételként most maga lesz a csoportbizalmi!*” Az 1980-as évek végén a hallgatóim szerint arca hasonlítottam a *Jockey Ewingot* alakító színészre (*Larry Hagman*) a *Dallas* című sorozatból. Egyszer megkérdezte egy hallgató a vizsgán, hogy ugye akkor megvan a kettes? Hát, mondom, megvan. Akkor átadott egy saját készítésű, keménypapírból kivágott, texas kalapos, lovas alakot. Az arca helyére ragasztották a fényképemet, és a bábut egy 1 dl-es, kis martinis üveghez rögzítették. Az magyarázza a *Martini lovag–Jockey Ewing–Kajtár István* ötvözetet, hogy tananyagunk volt *Ritter von Martini* szerepe az osztrák jog kodifikációjában.

A személyes élményeken alapuló visszaemlékezések mindig sokkal árnyaltabb személyiséget mutatnak, mint a „száraznak tűnő életrajzok”. Voltak meghatározó, emlékezetes pillanatok a nagy elődökkel?

A tanszékvezetőm *Csizmadia Andor* volt. Kiváló szervező, többek között ő mentette meg a jogtörténetet, már úgy, hogy nem szüntették meg. Csodálatos munkamódszerrel dolgozott: ha volt tíz perc szünete, akkor előszedett egy dossziét a készletben álló tüzből, és írt bele három

mondatot. Mindig adott megbízást, hogy nézzek meg valamit az Országos Levéltárban vagy a pécsi könyvtárakban. Egyik diákkori kutatásomat meg is hivatkozta egy lábjegyzetben. Amikor már morogni kezdtem, akkor mindig adott tiszteletdíjat, annyit, ami rám esett.

Látogatóban *Csizmadia Andornál*

Benedek Ferenc, a római jog professzora volt még nagyon meghatározó, és *Herczegh Géza* nemzetközi jogász professzor. Ő volt a szellemi apám történelemből. Sok időt szánt rám, törődött a szakmai fejlődésemmel. Dolgoztam is neki elég sokat és szívesen, egyszer egy lábjegyzetért két hétig egyfolytában: hogy megérkezettek-e *Haynauboz Radetzky* megerősítő csapatai 1848/49-ben. Hát nagyon kellemes volt, tartott nekünk szemináriumot a második világháború diplomáciatörténetéből is. *Csizmadia* professzor tanársegéd koromban a végén már nehezményezte, hogy túl gyakran mentem át a nemzetközi jogi tanszékre, amikor ő megjött Pécsre. Be is szólt a titkárnőn keresztül, hogy amikor itt van, akkor szíveskedjek a tanszéken lenni. Tudniillik ő kedden este jött le, és csütörtökön délben ment vissza Budapestre. Ez menetrend szerint ismétlődött. Akkor intézte el a tanszéki feladatokat. Amikor behoztam a könyvtárból az országgyűlési anyagot a tanszékre, akkor az öreg megnézte. Nem másolt belőle, nem voltak még xeroxok, hanem becsomagoltatta az altiszttel, *Keszthelyi Konrád* bácsival, és felküldette Pestre, úgy tanulmányozta az országgyűlési iratokat.

Jó szívvel emlékezem a tanulmányi osztály ügyintézőire, a tanszéki adminisztrátorokra: *Anni* nénire, *Vass Terikére*, *Réger Ildikóra*, *Harmat Beára*. Hallgató korom óta sokat segített *Páljai Zsuzsa*. Munkájuk és kedvességük nélkülözhetetlen volt a tanszéki életben.

Markus Steppannal és Gernot Korberral Grazban (1995) és *Werner Ogris*al Pécsen (2017)

Nem elődök, de itt említtem meg, hogy a grazi *Gernot Kocher* és a bécsi *Werner Ogris* professzorok személyes jó barátaim, akiknek *honoris causa professor* előterjesztője is voltam.

Kazimierz Baran Pécsett (2015) és Kajtár István tanszéki kollégái társaságában Krakkóban (2007)

Jó barátom *Kazimierz Baran*, a krakkói egyetem jogtörténész professzora is a családjával együtt. Sok érdekes történetem van velük a rendszerváltás előtti évektől kezdve.

Most, hogy említette Keszthelyi Konrád bácsit, a kar szimbólikus munkatársát... mesélne róla egy kicsit?

Ő az, akit a hatvanas-hetvenes évek ünnepein készült fényképeken mindig láthatunk... A *Horthy*-korszak hadseregében huszárőrmester volt, és amikor kiérdemesült, leszerelték, eljött ide altisztnek. Két altiszt volt a karon: a *Mészáros* bácsi (a teljes nevére nem emlékszem) volt a rektori altiszt és egy jogi kari altiszt, a *Konrád* bácsi. *Konrád* bácsi olyan fegyelmet tartott, hogy amikor megjelent a folyosón, a régi joghallgatók kushadtak! Szemüveges, nagyon alacsony ember volt, aki nagyon sok szájhagyományt terjesztett, hiszen sokszor bent volt a dékáni szobában. Két történet tőle.

Szóval *Molnár Kálmán* [ti. az Erzsébet Tudományegyetem alkotmányjog professzora], az akkori dékán behívatta *Krisztics Sándort* [ti. az Erzsébet Tudományegyetem politika és jogbölcselet professzora], azt mondja, hogy: „*a professzorokra is vonatkoznak a pontosan tartott órák, végeztém, Professzor Úr!*”.

A másik dolog az 1930-as évek végén történt, amikor a német orientáció már erősödött Magyarországon. A Kossuth téren tartottak egy március 15-i megemlékezést. Egyszer csak a hadtestparancsnok felkapta a díszkardját, és tüntetőleg kivonult az emelvényről, mert egy joghallgató olyan beszédet tartott, ami a tábournoknak nem tetszett. Erre az illető, látva, hogy bajba került, visszasietett ide a jogi karra. *Molnár* professzor gyorsan megnézte a beszédet, megkérdezte: „*Maga ezt mondta el?*” A válasz: „*Méltóságos uram, igen*”. Amire odaértek, a detektív már bezárta a tanszékre a hallgatót, maga rendezte el az affért. A *Konrád* bácsi ilyeneket hallott... Volt az öregnek egyéb foglalatossága is. Mint abszolút megbízható ember, ő sokszorosította a vizsgákra stencillel a tesztlapokat, feladta Pestre a professzoroknak a fizetést, amikor éppen nem jöttek le, természetesen a professzorok költségére. Na és persze az egyetemi rendezvényeken ő tartotta a jogart, és ő volt a ceremóniamestere az ünnepi programoknak.

Aki ismeri Önt az egyetemről, azok számára nem titok, hogy a tengerészet, a haditengerészet és a tengerészeti jog az egyik kedvenc kutatási témája. Ez a jogtörténeten keresztül, a jogi szimbólumok révén került a fókuszba?

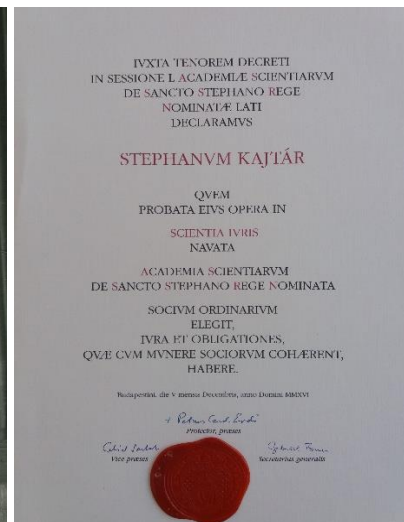
Dr. Juba Ferenc tengerészkapitánynál

A kettő metszi egymást. Már vannak olyan kutatások, amelyek a hadihajók nevének szimbolikájával foglalkoznak. Nekem is van egy ilyen tanulmányom. Másik tanulmányom Az osztrák–magyar haditengerészet jelképrend- szere. Hát, remélem, most már egyre többet írok a témában. Eddig 10 cikkem jelent meg, most is dolgozom a lepantói csatán.

Pályafutása alatt számos kitüntetést kapott munkája elismeréséért. Amikor befejezte az egyetemet, akkor Sub auspiciis Rei Publicae Popularis doktorként avatták. Ez nagy szó volt az egyetemen!

Sub auspiciis Rei Publicae Popularis doktori avatás (1978)

A Szent István Akadémia doktora (2016)

Igen, 1977-ben végeztem, és így 1978-ban avattak. A büntetőjog professzora, *Losonczy István* még a régi kormányzógyűrűt kapta, ilyen eredménnyel végzett még *Markos György* és *Brubás János* is a karon. Az avatásom előtt nagy cirkusz volt, mert itt volt az Elnöki Tanács helyettes elnöke, *Trautmann Rezső*. Hát, aztán azért kaptam egy-két kitüntetést. Volt két rektori dicséretem, az Országos Diákköri Mozgalomért kaptam egy plakettet 1993-ban (*Pro Scientia*). Ugyanebben az évben a Magyar Felsőoktatás Emlékplakettet is átvehettem. 2000–2003 között *Széchenyi*-professzori ösztöndíjban részesültem. A jogtörténeti és az egyetemtörténeti dolgaimért megkaptam 2013-ban a *Pro Facultate Juridica-Político Quinqueecclesiensist*, 2008-ban kifejezetten jogtörténeti szakmai érdemekért kaptam a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét is. Hogy egyik bécsi jogtörténész kollégám *szavajárását* idézzem: „*elöl-bátul doktor vagyok*” – dr. iur. dr. habil. DSc.²

² A *Sub auspiciis Rei Publicae Popularis*-kitüntetéses doktori avatás (aranygyűrűs avatás) keretében doktori címet azok a végzett egyetemi hallgatók kapnak, akiknek gimnáziumi év végi érdemjegyük és valamennyi egyetemi vizsgaeredményük kiváló, jeles volt.

Máthé Gáborral és Kengyel Miklóssal az MTA doktora cím megszerzését követő fogadáson (2003)

A Pécsi Állami Levéltárban (ma Magyar Nemzeti Levéltár Baranya Megyei Levéltára) is aktívan kutattott?

Elég sokat! Úgy volt, hogy hallgató koromban, másodévben az 1929-es választásokról írtam egy dolgozatot, ehhez itt találtam anyagot. Később már az egyetemi oktatás mellett voltam két évig másodállásban a levéltárban. Kutatói állás volt, a *Bach*-korszakból rendszereztem az államügyészi iratokat. *Mariannal* [ti. *Móro Mária Anna*, főlevéltáros] és *Béli Gáborral* [ti. PTE ÁJK Jogtörténet Tanszék jelenlegi vezetője] is akkor ismerkedtem meg. Ez úgy 4-5 órát jelentett hetente. Amikor a levéltárban kutattam, sokszor fél 9-re jártam haza este. Felvételi után, 1970-ben 11 hónapra elvittek katonának Kalocsára. Én szerettem ott lenni (sok későbbi egyetemi társammal itt ismerkedtem meg), ráadásul be tudtam járni a járási könyvtárba, és ott nagyon jó anyag volt. Az ezredkönyvtárban szintén sok információt szerezhettem. Akkoriban pauszpapírokra rajzolgattam, kimásoltam a hadieszközöket. Most dobtam ki ezeket, mert már megvan a könyv, amiből rajzoltam, már nem volt rájuk szükség. De nagyon kellemes dolog volt, és nem is buktam le! Az 1950-es évekből a tiszti szobában, a páncélszekrényben szabályzatokat tartottak, a társaim meg odaadták, hogy másoljam le azokat. Olyan dolgokat tudtam felfedezni, amiket nem ismertem még korábbról. Szóval egész életemben „bütyköltem” a hadtudományi dokumentációval.

Biztos vannak tanítványai, akikre nagyon büszke...

Eszter [*Herger Csabáné Király Eszter Mária*], akivel a tankönyv új kiadását együtt írtuk át, kiemelten a legkedvesebb, legjobb tanítványom; és *Delacasse Kriszti*, az ő révén kaptam az egyik kitüntetésemet, a *Pro Scientia*-plakettet. *Szekeres Róbertet*, és a korai kutatásaiban igen eredményes nyelvteljesítést, *Peres Zsuzsannát* kell még megemlítenem. Büszke vagyok *Berzeviczy Attilára* és *Szécsényi Lászlóra* is, akik oktatótársaim is voltak, aztán mindketten elmentek gyakorló ügyvédnek. Aztán ott van még *Domaniczky Endre*, aki történész és jogász. Ő nagyon-nagyon kritikus, vele nem lehet viccelni tartalmi kérdésekben, mert számos szakmai kiadást is gondozott. *Szentmiklósi Attila* is igen tehetséges fiatalember, vele a haditengerészet kérdései hoztak össze, akárcsak mostanában *Dávid Ferenczel*. Most végzett *Ferge Dávid*, aki famulusomnak tekinti magát. Tanítványaim, majd közvetlen kollégáim közül a kar középgenerációs és ennél fiatalabb oktatóit tanítottam, többségükkel jó kollegiális, sokukkal baráti viszonyban vagyok. Nagyon érdekes végigszemlélni, ahogy a tizenhét éves ifjából szakvizsgázó jogászok válnak, és szépen megállják a helyüket, mint

A matrózok: tanítványokból barátok lettek (2005)

jelenleg például *Horváth Tamás*, „*Tamás Úrfi*”. Különös öröm a vizsgáztatónak, ha életük delén túl levő levelező hallgatók „*kívágják a rezeset*”. Többen rendszeresen visszajárnak Pécsre a régiek közül beszélgetni, beszámolunk egymásnak szakmai és családi ügyekről. Ez egy kis csapat: *Bencze András* a feleségével, *Fekete Katinkával*, *Halász Vendel*, *Sütle Zoltán* és *Varga Zoltán*, *Bognár* kolléga. Ki ne hagyjam a régiek közül *Fenyvesi Bulcsút*, *Pencz Kornélt*...

A modern idők könyvtártörténeti kutatásaival kapcsolatban sokszor találkoztam az Ön nevével, továbbá fényképeken is számos esetben szerepelt...

Az Egyetemi Könyvtárba rendszeresen bejártunk. Az ember bement még 9-kor vasárnap is, utána meg mentünk húslevest enni a fapadosba, a Nádor Sörözőbe. Legalább 4–5, oktatókkal kapcsolatban levő könyvtáros, főkönyvtáros és referens dolgozott a bibliotékában. Ott dolgozott *Farkas József* professzor felesége, *Farkas Babi* néni [ti. *Farkas Józsefné Zborovszky Magdolna*]. *Hoóz István* professzor [PTE Közgazdaságtudományi Kar] egyetemi könyvtáros felesége, *Kati* néni [ti. *Hoóz Istvánné Velkey Katalin*] egyszer adott nekem egy haditengerészeti könyvről egy prospektust. Akkortájt nem nagyon voltak még ilyen tárgyú könyveim, rettenetesen örültem neki. Akinek szakirodalmi igénye volt, az megismerkedett *Szivikével* [ti. *Ádám Antalné Babics Anna*], ő nevelte ki a jogi szakreferenseket a könyvtárban. *Tamási Vera* néni (az édesapja *Holub József* történész és jogtörténész professzor volt) intézte nagy intelligenciával a könyvtárközi kéréseket. *Bérdi Gyuri*, az élő lexikon minden kutatáshoz hasznos támpontokat adott. Figyelemmel kísérték a pályafutásunkat a könyvtáros hölgyek: *Szivike*, *Bárdi Iléke*, *Schmidt Marcsi* [ti. *Gábor Andrásné*]. *Boda Zsuzsa* [ti. *Boda Miklósné Szepes Zsuzsanna*] kedvessége is sokat jelentett az olvasók számára. Aztán voltak a fiatal teremfelügyelő lányok, hát mi, joghallgatók körüldongtuk őket. No, meg egy idő után már az Egyetemi Könyvtárban volt *Mariann* [ti. *Móro Mária Anna*], akit szinte lehetetlenség meg nem említeni, és nekem nagy veszteség, hogy elment. Mert egy kincs volt, amiket ő csinált! Én a Klímo Könyvtár mellett elhelyezkedő Országgyűlési Gyűjteményben állandó vendégnek számítottam. Kaptam kedvezményt, miszerint behozhattam a tanszékre másolni a köteteket, és utána visszavittem. *Mariann* jól tudta, hogy mi hol van, és akkor a *Klímo*-anyagból is kaptam dolgokat, főként a káptalani, úgynevezett 60.000-es állományból, elég sokat.

Hát aztán akkoriban olyan áldott világ volt, hogy a könyvtárközit ingyen adták. Olyan szakkönyveket megkaptam, amiket a német ostromgyűrűben, Leningrádban adtak ki csomagolópapírra. Ezeket a könyveket aztán később, amikor a rendszerváltozás Oroszországban bekövetkezett, már nem küldték meg. Ha jól tudom, amikor beérkeztek könyvek, átnézte az igazgató, hogy kikerülhet-e valakinek a kezébe az adott dokumentum, de az oktatók azért néha

hozzájuthattak egy-egy csemegéhez... Az úgy volt, hogy *Fényes Miklós* könyvtárigazgató a „mérekszékénybe” zárta el azokat a könyveket, amelyekről eldöntötték, hogy nem adhatóak az olvasók kezébe. Ez egész furcsa volt, mert pl. egy könyv, amely a kelet-európai tengeri háborúkról szólt, az Országos Széchényi Könyvtárban vagy az Országgyűlési Könyvtárban „dupla Z”, azaz zárt anyag volt, ugyanazt Stockholmból megkaptam könyvtárközivel. Sőt, *Herczegh* professzor úrnak egyszer meg kellett jelölnie oldalszámmal, hogy *Hitler Mein Kampf* jából mit akar elolvasni. Tehát ki kellett jelölni egy könyvben, hogy mit akar az illető megnézni, pontos oldalszámokkal, aztán odaadták neki használatra.

Ecit, a feleségét a könyvtárban ismerte meg, vagy ismerték egymást előtte is?

Ecit én 1973-ban ismertem meg, 1974-ben pedig összeházasodtunk. Ő csak 1982-ben jött a könyvtárba.

Beszélgetésünk során már többször előkerült a családja. Mesélne róluk egy kicsit?

Ha én csak egy ajándékot kaptam volna a *Jóistentől*, az a szerető feleségem lenne! Noha tudományos karriert én futottam be, ő intelligensebb, a problémamegoldó készsége sokrétű és sokszínű: ő az úgynevezett „művelt laikus”. Ezt a státuszt *Csizmadia* professzor állandósította az anyósa kapcsán, aki elolvasta az ő jogtörténeti tanulmányait, és ha ő, a művelt laikus nem értette, akkor át kellett írni. Szóval *Ecike* nagyon kordában tart engem stilisztikailag, azon kívül ő informatikailag nagyon művelt. A stílusom eléggé el van rontva, mert *Kossuth Lajostól* kezdve *Horthy Miklósig* mindenkinek a hivatalos stílusát olvasom, sok mindent németül, és óhatatlanul bizonyos fordulatok bekerülnek az írásaimba.

Ketten

Apa – fia – dízelmozdony

Edittel érettségi idején

Otthon

A családból Edit folytatta a pályát...

Edit adjunktus a munkajogon. Hallgatóként először akkor ült az egyik nagy előadóteremben, amikor úgy 5-6 éves korában egy este behoztam ide a karra. Na, akkor tartsak valami előadást: beszéltem neki a ruhaviseleti szabályokról, a különböző társadalmi csoportok számára előírt szabályokról, ezek szimbolikus jelentőségéről, például a középkori jogban (ha belegondolok, ez volt az első jogi kultúrtörténeti előadásom). *Edit* igen kreatív, sokoldalú az érdeklődése, tehetsége van a

szépirodalomhoz, flamencót táncol. Kiválóan tud angolul, többször volt külföldön ösztöndíjjal. Amerikában tanult fél évet az albuquerque-i egyetemen, Angliában, Warwickban egy évet, ott írta meg az LLM dolgozatát. Kiváló szakmai kapcsolatokat alakított ki. A fiam, *Dávid* logisztikus a Baumax áruházban. Ő szintén nagyon színes, szeretetre méltó egyéniség, nagy gyűjteménye van saját készítésű, második világháborús harci járművekből (régbben még én is csináltam ilyeneket, pl. egy 1250 alkatrészből álló cirkálót egy egész nyáron keresztül), és száz fölött van már a technógyűjteménye különféle kivitelben. *Dáviddal* közös szenvedélyünk még a horgászat, és egyaránt rajongunk a régi és új mozdonyokért.

És mik a jövőbeli tervek? Hivatalosan nyugdíjba ment októbertől... de ugye ez munkában nem fog látszódni...

A tanszéken (1992)

A tanszéken (2019)

Összességében elmondhatom, hogy hálásan gondolok a pécsi fakultáson eltöltött szemeszterekre, a több mint négy évtizedre. A tanszék vezetését 2013-ban vette át *Béli Gábor* barátom, 29 éve kiváló kollégám, a középkori oklevelek tudora. Jelen feladataim ellátásában vele működök együtt. Ahogy kell, professor emeritusként előadásokat, szemináriumokat is tartok. Ebben a félévben haditengerészeti jogot hirdetem meg, és közösen *Delacasse Krisztinával* jogi kultúratörténetet. Vizsgáztatok is természetesen. A Doktori Iskolában alprogramom van, és témavezető is vagyok. Figyelemre méltó munkát végez jelenlegi doktoranduszom, *Rácz Attila*, aki *Kemal Atatürk* alakját vizsgálja. Közreműködöm PhD-szigorlatokban és védéseknél. A kutatási tervekről... Kutatási területeim közül a városi önkormányzatokkal, a modernizáció elemzésével összefüggő eddigi vizsgálataimat folytatni kívánom. Van ezen kívül kb. 280 darab dossziém, ez haditengerészeti dokumentáció. Majd szeretném megírni – ha addig élek – a *Fejezetek a tengeri háborúk jogtörténetéből* című kismonográfiát. Megyek időrendben: a görögöket megcsináltam. Utána jönnek a törökök, a lepantói ütközet, aztán következik a napóleoni háborúk korszaka. A tengeraltjárókról is akarok írni. Tehát apránként megírnám tanulmányokban, majd utána összeraknám, ábrákkal, képekkel kiegészítve. Még elvállaltam a közreműködést egy több karra kiterjedő, jogi kultúrtörténeti, illetve a népi jogélet vizsgálatával foglalkozó, négy éves OTKA-pályázatban.

Nagyon szépen köszönöm a tartalmas beszélgetést. Jó egészséget és kitartást kívánok az Ön előtt álló feladatokhoz!

Pécs, 2013. december 17.